

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК
Серія: ЛІТЕРАТУРА
ч. 8

ОЛЕКСАНДРА КОПАЧ

НАТАЛЕНА КОРОЛЕВА

Вінніпер

1962

Канада

Накладом УВАН

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК

За редакцією М. І. Мандрики
ч. 8

ОЛЕКСАНДРА КОПАЧ

НАТАЛЕНА КОРОЛЕВА

Вінніпер 1962 Канада

Накладом УВАН

UKRAINIAN FREE ACADEMY OF SCIENCES

Series: LITERATURE

Editor: M. I. Mandryka
No. 8

OLEKSANDRA KOPACH

NATALENA KOROLEVA

diasporiana.org.ua

Winnipeg 1962 Canada

Published by the Academy

Наталена Королева

*„Не пишть про життя,
котрого не розумієте...”*
(Н. Королева)

Тяжко писати про життя людини, що складається не тільки з фактів зовнішнього порядку, але і з внутрішніх „факторів”, що творять рушійну силу життєву.

Життя людське цікаве. Тим цікавіше життя письменника, мистця, філософа. . . Цінні кожний малий спогад, слово з листа, якась дрібниця з життя, особистий погляд на те, чи інше, бо краще, ясніше освітлюють особовість людини-мистця, як самі дати, коли народився, де вчився і тим подібне. Але часами тяжко знати все це. Особливо коли нас ділять далекі краї та моря. Правда, преса інформує часто про життя цікавих людей, письменників — мистців, та не завжди вірно. Найкраще особисте знайомство. Та це належить до гарних „пригод” життя і не часто трапляється.

Наталену Королеву тяжко нам відвідати, особисто пізнати, бо живе вона в Чехії, у старовинному місті Мельнику, недалеко Праги. (Потягом — дві години їзди).

Мельник — старовинне місто, де в давнину жили чеські королеви-вдови, — зберіг до наших часів багато пам’яток з тієї старовини. З 11 ст. катедра, а на горі замок, зараз — багатий музей, у якому Н. Королева якийсь час працювала. Крім цього можна оглядати рештки валів оборонних, „костелик св. Людмили”, тощо. Місто має прекрасне положення. Стоїть на горбі над злиттям двох великих рік: Влтави та Ельби, яку Чехи називають „Лаба”. Навкруги Мельника багаті винниці та рясні сади.

Під Мельником — з другої сторони горба — домок, в якому ще й нині живе Наталена Королева. У цьому домику вмер 11 грудня 1941 р. Василь Королів-Старий, автор „Чмеліка”, знаменитої книжки „Згадки про мою смерть”, автор різних, зараз вичерпаних з друку, оповідань для дітей, особливо для хлопців. Спочиває на Мельницькому цвинтарі. Чех — приятель з власної охоти зробив високий хрест та поставив на могилі.

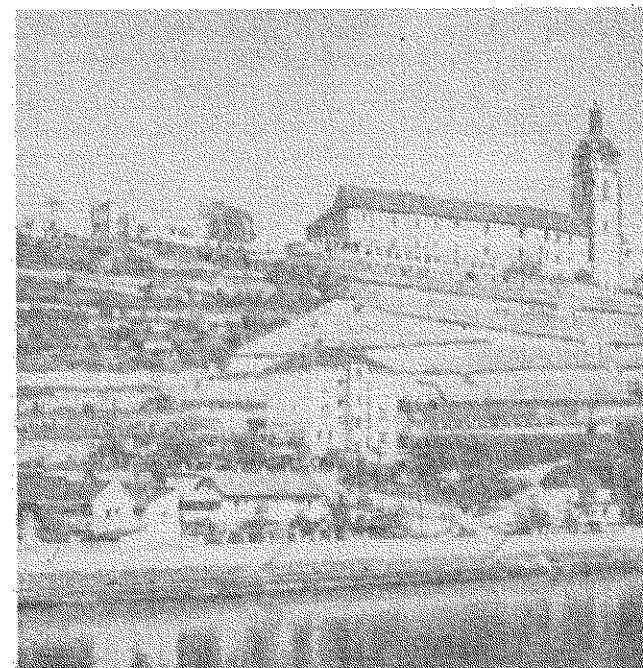
У домику залишилась Наталена Королева зовсім сама, бо жадних кривняків не має. Та хто любить людей — від них не відходить. Тож письменниця взяла до хати хлопчика — сироту, якого ще Василь Королів дуже любив, — помогла йому вчитись і стати інженером. Войтех — бо так саме він називається — одружився з Марженкою і далше живе вже тепер з двома дітьми — Юрком та Ленкою (Наталенкою) у домі Наталени Королевої.

Всі вони називають нашу письменницю „бабусею”. Отож „прибрана родина” допомагає у садку, чи біля хати, як треба щонебудь направити. Але остаточно кожний має своє власне життя. І письменниця здебільша живе сама, серед книжок своїх, письменницької праці, доглядання квітів... у товаристві свого улюбленого сірого котика „Пінокія”... Самотність — вірний друг письменниці. Мабуть сповнилось бажання з давніх, молодечих років, коли у віці 19 років зложила пісню, а в ній слова:

„Як ти у траві — хочу бути забутою
Щастя, якого бажаю — це жити самотою.”

Н. Королевій йде тепер на 73-тій рік. Та з вигляду ніхто не дає більше як 50 років. Хоч багато пережила на своєму віку, родинні пригоди, службу на фронті, та рани у час першої світової війни, через які й тепер трохи шкутиль-

гає, то по сьогодні задержала молодечу свіжість. Колись чорне волосся, тепер густо переткане сріблом сивини. На устах ласкава усмішка та добре слово для кожного, хто б він не був.

Мельницький замок чеських королів. У Мельнику проживає Н. Королева.

„Люблю все гарне — пише авторка в одному листі — як колись Сафо: все сяйливе, променисте, гармонійне. А крім цього люблю книжки, ... котів... і... колись любила дуже дорогоцінності. Не тому, що вони дорогоцінні, а тому, що вони як квіти, що ніколи не в'януть. Само собою, що люблю квіти, перфуми і годинами можу дивитись на місяць” (Лист з дня 17. 4. 1958). Тож не диво, що сталим мазунчиком письменниці є котик Пінокіо, що часто муркоче свою пісеньку на вікні.

Наша письменниця енергійна та дуже працююча. По смерті дружини, Василя Королева, мусіла давати лекції мов, яких знає дев'ять. Переважно були це лекції латинської мови, еспанської, німецької, французької та російської. Бопенсії по своєму дружині жадної не брала, через те, що письменник В. Королів-Старий не хотів брати чеського громадянства, ані жадної „урядової” праці. Працював лише, як маляр, переважно по церквах на Закарпатті. Деякий рік чи два, був доцентом у Подебрадській Академії. Але не сподобав собі там і залишив це становище. Малярством заробляв добре й було з чого жити.

Наталена Королева допомагала йому в тому, виготовляючи шкіци святих. Після смерті дружини — цієї праці не стало. Тоді письменниця на замовлення одного чеського підприємства „Храмове Дружство”, малювала образи святих на продаж. І цією працею заробляла на прожиток. Тепер перестало воно бути актуальним, бо змінились люди і обставини.

Що до книжок — Н. Королева має свою власну бібліотеку (числом 460) а крім того в міру потреби користується великою бібліотекою міста Мельника. Ніколи не перестав письменниця читати старої латинської та грецької літератури. Її улюблені автори: Сенека, Геродот, Марк Аврелій, Плуларх, Тереса з Авілі. Багато цікавих спостережень та дуже глибоких думок знайти можна в її листах. От наведу декілька.

Про мову — „Хто дивиться на мову, що то звичайна „своя”, „конверсаційна” мова, той — дуже часто знає її тільки поверховно.” (Лист з дня 8. липня 1960). Мову треба студіювати, особливо письменникам, журналістам, бо для них самотнім засобом творчості є слово, як

для мистця — маляра фарби полотна, а для музика тони.” Цей погляд вартий особливої нашої уваги.

Інша цікава думка про еміграцію з листа дня 19 січня 1960 р. „Емігранти — всіх народів! — бувають звичайно люди, які самі себе „деградували”. Мовляв: „хто мене тут знає?” До того ж гостра потреба заробити на своє існування... переважно у людей, які про те „дома” ніяк не думали!... Отож — і йде все з „копця”... і як лавина, що зсувається з гори і зметає все: переконання, честь, мораль... Залишаючи тільки злобу і ненависть до всіх (без винятку) своїх і „чужих”. Сумне це явище, але не можна на нього заплющувати очі й уважати, що всі українці без винятку складають якісь „хори Архангелів”... вигнаних з висоти небес... Це — повторюю: явище кожної еміграції, не тільки української, але й французької по французькій Революції, — й польської по 1863 р. „Будувати державу” з еміграції є чистий абсурд. Єдине, у чому можна проявити свою справжню любов до свого народу й покинутого краю, — це наука, мистецтво, поміч... .

Поміч не тільки матеріальна, але й освіта і ще раз освіта. А також і любов, милосердя й згода. Тільки любов і доброта можуть бути творчою силою, а ненависть і злість руйнуючі!... Не слід навчати ненависти до всього, що „не своє”. А слід навчати любити те „своє”.

Погляд Наталени Королевої, що нашій літературі тяжко прийти на дороги світової літератури — гідний уваги. Бо сюжети, деталі, життя описане — незрозумілі не-українцям. Сюжети загальносвітові відкриють їй доступ до світового читача. Так сталося з чеською літературою з приходом письменника Зейера, що своїми невичерпальними „чужими” сюжетами зробив

чеську літературу загальною доступною читачеві.

У нас започаткувала це Леся Українка своїми творами. А Наталена Королева продовжує її традицію. Ця письменниця, що вийшла з середовища, так би мовити, світового за своїм аристократичним народженням, всесторонньою освітою по різних центрах європейської культури, багата в життєвий досвід завдяки численним подорожам по світу — збагатила нашу літературу світовою тематикою.

Деякі дані про життя письменниці, Н. Королевої

Сучасна літературна критика не ставить великої ваги на життя письменника. Однак життя нашої письменниці дуже тісно зв'язане з її творчістю, як мало в котрого іншого автора. А крім цього воно барвисте і цікаве, як найкраща повість у літературі. Повне злетів, трагічних переживань і глибоких душевних зворушень. Довкола постаті Н. Королевої вже і тепер маємо багато всяких версій. Це тому, що жила вона в різних країнах та незвичайних обставинах. Сталося це внаслідок родового походження письменниці.

Батько Наталени Королевої, граф Адріян Дунін-Борковський, потомок давнього роду, знаного вже в Україні в часах Ярослава Мудрого. Перший з цього роду Вільфред Швено („Лебідь” — родовий знак звідси) прийшов в Україну з Данії, можливо ще з варягами, з Рюриком. Звідси також і назва „Дунін”, себто даньчик. В родових документах зазначено, що цей рід проживав у Києві, та навіть був посвоячений з родом нашого володаря Ярослава Мудрого. З цього факту Лев Биковський робить такий висновок: „Отже Наталена Королева була б, за його думкою, єдиною і останньою Ярославною.”

Рід цей служив Україні і за гетьманських

часів, в козацькій старшині часів гетьмана Богдана Хмельницького. У 18-му столітті знаходимо прізвище одного з цього роду в Кільському Університеті (Шлезвіг-Гольштайн) разом з іншими українцями, що там студіювали.

Батько, граф Адріян, власник великих маєтків був людиною вчена, член французької Академії Наук (ентимолог), багато подорожував по різних країнах світу в наукових цілях. Мати, еспанка Марія Кляра де Кастро Ляцерда і Меданаселі Фернандез де Кордоба і Фігероа. Обое познайомились в Біяріці, в південній Франції, одружились і через чотири роки жили разом в Іспанії. То ж Наталена Королева народилася не в Україні, як давніше в нас писали, але за її висловом „в самій еспанській Іспанії”, в замку в селі Сан Педро де Карденія біля Бургосу, дня 3. березня 1888 року. В чотири години по народженні дівчинка осталася сиротою. З Іспанії перевезено дитину в Україну до бабуні по батькові, пані Теофілі з роду Довмонтівичів, що жила в маєтку біля Луцька на Волині. (Борки Великі).

То ж перші дитячі враження зв'язані з Україною. Поділяла вона їх з товаришкою дитячих років, Марусею, що була круглою сиротою. Уся її родина вимерла, а маленьку Марусю взяли до палати, де вони виховувались разом з Наталеною. Це про неї так тепло пише авторка в повісті „Без Коріння”. Та коли дівчатка підросли, їх розлучили. Маруся осталася в палаті, а Наталену щойно п'ятирічну дівчинку, по смерті бабуні Теофілі, забрав дядько Євген знов до Іспанії. Батько був у подорожах і навіть не бачив своєї дочки. Сестра мами — тіточка Інесса була в кляшторному пенсіонаті, і що дядько Євген був священником, то прийшлося йому маленьку сестрінку також віддати на виховання

до монастиря, в Піренеях Нотр Дам де Сіон. І дівчинка, як остання в роді, мала згодом стати дій. Міжчасі вийшла заміж тіточка Інес і Наталену, що мала тоді 11 років взяла до себе. Та незабаром, бо 1895 року тіточка померла, а в родині остався ще один дядько дон Лоренсо.

З тої пори Наталена, чи як тоді називали її другим ім'ям Естрелля, вчилася то в Іспанії то у Франції, то знов у Римі. Черницею не стала, бо в її життя вступила незнана досі особа а саме друга жінка графа Дунін-Борковського. Була це славна своєю красою графиня Людмила Лось з чеського роду Отта Лосів, що був страчений по Білгорській битві 1620 року. І з тої пори галузь цього роду жила на еміграції в Парижі, не затративши через такий довгий час своєї чеської національності. Отже не була це полька, як давніше писали, але чистокровна чешка. Отож батьки покликали Наталену до Києва і вона 17-річна панна поступила до „Інституту для шляхетних панночок”. Там стала також ученицею М. Лисенка. Ці часи у житті письменниці знайшли своє мистецьке відзеркалення в повісті „Без Коріння”.

Високі студії з ділянки археології закінчила Н. Королева в Петербурзі, як також Малярську Академію. Та цим не вдоволяється ця багата талановита молода пані. Жадоба знання веде її на драматичні курси, що увінчалися блискучим успіхом на сцені царського Михайлівського театру, та запрошенням до французького театру Жімназ, що тоді гостював у Петербурзі. Така самостійність привела Наталену Королеву до розриву з родиною, крім дядька Євгенія. Але і на сцені не прийшлося побути довго, бо лікарі заборонили ці виступи з огляду на здоров'я. Та крім цього побут у Петербурзі був також багатий на інші події. До них належить зна-

йомство письменниці з перським князем Іскандром Гакгаманіш ібн Куруш з роду Ахемінідів. До дуже близького подружжя не дійшло через релігійне наставлення молодії. В рік пізніше, себто 1908 письменниця жила вже в Іспанії, в Севільї, де стрінулася з королем Альфонсом 13-им, товаришем дитячих забав з тих років коли вона малою жила в Мадриді короткий час у своєї нерідної тети, дами двору, донни Касильда де Медінаселі. Відновлена приязнь з Альфонсом 13-им не була прихильно прийнята на королівському дворі і Наталена на бажання королеви Марії Христини мусіла виїхати з Іспанії. Найближчі роки, це час подорожей і праці в ділянці археології. Між іншим письменниця була на розкопках Помпеїв враз з гуртом учених з Парижа. Студювала єгиптологію, та старинну історію Сходу. У цьому часі почала також писати перші оповідання у французькій мові.

Тимчасом прийшла перша світова війна. Її вибух застав Наталену в Києві, куди вона поїхала з дядьком Євгеньом відвідати хворого батька. І вже на захід не вернулась скоро. У Києві разом з дядьком вступає на службу до Червоного Хреста. В рік пізніше (1915) стрічає знов князя Іскандера. Він приймає християнську віру і обоє одружуються. Та через пів року князь гине на полі бою, а молода вдова дальше продовжує свою працю, як медсестра на фронті. За відвагу і заслуги була відзначена військовими медалями. Але й перенесла тяжкі поранення та тиф. В 1919 р. стає на службу в дипломатичній місії УНРеспубліки. Місія призначена була до Чех. У цій таки місії працював її видатний член др. Василь Королів-Старий, знаний письменник, мистець-маляр, громадський діяч і організатор видавництва „Час” у Києві (1917-1918 рр). Згодом доцент Української Господарської Академії

в Подебрадах. Спільні зацікавлення зблизили їх обоє і вони одружились, поділяючи добро і лихо, що життя несло аж до 11. грудня 1941 року, коли то розділила їх смерть, забираючи В. Королева-Старого. Між іншим смерть наступила від розриву серця і спричинена була допитами Гестапо. Так Наталена Королева залишилася сама з улюбленими книжками в малому домику в Мельнику біля Праги.

Хата Н. Королевої зі двору. Перед хатою вона в народній ноші.

Це все так би мовити зовнішні факти з життя нашої письменниці. Та які б вони не були різнобарвні та цікаві то без сумніву уступають перед внутрішнім життям. Нам цікаво як цей блудний лицар середньовіччя примандрував в Україну і зайняв місце в українській літературі. Чи збулася на письменниці мудрість девізи її роду? Чи промовив дух її предків, що вірно служили українській державі княжих і козацьких часів?

Про цей голос роду говорить і сама письменниця, вкладаючи слова в уста батька. „Голос роду безсмертний і непереможний. І хоч би ти

для чогось, чи для когось захотіла забути і виректися його, цього не зможеш ніколи, ні для кого і ні для чого. То ж пам'ятай, щоб ніколи не спробувати. А особливо цього не сміє зробити останній, тим більше у нас, де є гаслом Ультімо — верітас” (Без Коріння).

Мабуть цей голос роду промовив коли будуча письменниця на 17-му році життя стала по довгій розлуці знов на „старій-прастарій українській землі.” Про це духове народження пише сама авторка в листі з дня 6.I.58. „Чому я стала українською письменницею? Бо як побачила Волинь то закохалася в екзотиці. А як побачила Київщину — власне Київ з його соборами, народом, то не могла позбутись думки — ні, пересвідчення — що ці люди нащадки стародавньої Еллади. На березі Чорного моря ще більш у цьому впевнилась. Стала збирати старі легенди, рівняти їх з тим, що писав Геродот, що розповідали арабські автори. Так блудний лицар знайшов свою духову землю, свій чарівний перстень, щоб сповнити істотне завдання у житті: творити мистецькі цінності для добра української нації, якій вірно служили колись члени роду Дунін-Боровських.” Годиться ще підкреслити, що не малу роль у цьому процесі творення нашої письменниці відіграв також В. Королів-Старий. Але ця сторінка стоїть ще незаторкнена.

Філософія та література

Філософія завжди мала непереможний вплив на літературу. У крузі людських зацікавлень, вони себе дружньо доповнюють, формуючи життя поодиноких людей та націй. Візьмімо кілька прикладів з нашого 20-го сторіччя. Твори М. Коцюбинського пронизані ідеями пануючого в той час соціалізму. Твори О. Кобилянської, це не тільки література, але і філосо-

фія. У неї чи не найбільший відгук філософії Ф. Ніцше з його шуканням надлюдини і аристократизму духа. Але цю філософію Кобилянська поєднала з філософічною традицією українською.*) У новіших часах, 30-40-ві роки, поети-волюнтаристи: Є. Маланюк, О. Теліга, О. Ольжич — мають певні спільні риси філософічного схоплення життя. Особливо Ольжич найбільший поет-філософ нашого часу створив концепцію „цитаделі духа”, якраз у пору надсильної боротьби за наше національне визволення.

У цьому відношенні проф. Джой Губелл (Jay B. Hubbell) у своєму творі „The Enjoyment of Literature” пише, що „філософічне зближення до літератури дуже велике, бо і філософія і література мають зі собою багато спільного. В них одна ціль: подати розуміння життя. Але трактують цю проблему кожне на інший лад.” Філософія підходить до проблеми життя розумово, а її заключення містяться в абстрактних поняттях. А навпаки — література подає життя і його проблеми у конкретній формі літературного твору, чи то буде драма, поема, повість і т. п. З цього випливає різниця у методах розкриття життя у філософа, а письменника, але заключення, до яких вони доходять часто ідентичні. Поет подає, що він сприймає і як відчуває. Його метода інтуїтивна, не розумова. Філософ шукає розв'язки на раціоналістичному ґрунті.

Перша половина 20 ст. проходить під знаком двох супротивних течій у літературах. З одної сторони екзистенціалізм зі своїми представниками в особі Камюса, Сартра, а далі популярної Ф. Саган. Другий напрямок, це символізм, а з ним розвивається в літературі християнська тематика і постать Ісуса Христа проходить по всіх літературних творах Європи та Америки.

*) Др. Лука Луців „Кобилянська — Ніцше й родова аристократія”.

янська тематика і постать Ісуса Христа проходить по всіх літературних творах Європи та Америки.

Цікаво пише про це Урсуля Брум у статті „The Figure of Crist in American Literature”. Вона підкреслює присутність цієї постаті в найкращих творах американської літератури. Але на перший план висунені людські прикмети нашого Спасителя, а на дальше Його божеська природа. Драма Ісуса Христа для цих авторів найглибша людська драма. Найкращі герої цих творів наділені в більшій, чи меншій мірі певними прикметами чи тільки признаками Ісуса Христа. По їхній стороні вся симпатія авторів. Наприклад у Фолкнера герої наслідують життя Спасителя. А в другого автора, Мелвіла — Виллі Бад покидає свій фах, виучує теслярство, щоб навіть так зблизитися до життя Ісуса Христа. До плеяди цих авторів належить також Л. Воллес зі своїм твором Бен-Гур, та багато інших.

В європейських літературах багато творів пов'язаних тематично з життям і з постаттю нашого Спасителя. Дуже обширну біографію у літературній формі написав Джіованні Папіні — „Життя Ісуса Христа”.

Кілька років тому Джіованні Гвареші написав повість „Дон Камілло і його вівці”. Головною постаттю є священик, що зі всіма своїми плянами, радощами, та турботами іде до Розп'яття, говорить з Ісусом, радиться Його, а навіть сперечається. В англійській літературі на перше місце висувається Честертон і Бенсон.

Огляд цих творів далеко неповний, але вже на його тлі зарисовується творчість Наталени Королевої.

Головна і питома прикмета творчості цієї письменниці — це елемент надприродний. Світогляд авторки — християнський. Життя на

землі, коротка проба людської душі. „Життя — за висловом авторки — таємне, як таємний сфінкс пустині (Слово). Часом таємницю вічності відкриває нам мистецтво, підносячи рубчик заслони. Тоді людина переживає глибокі зворушення від істотного, як назвала це колись Дарія Віконська в книжці „За Державну Бронзу”.

Метафізичний елемент в творах Н. Королевої

У творах Н. Королевої сплетені два світи в одну барвну і дуже багату тканину. Ці два світи це — світ видимий і світ невидимий. Обидва вони в людях і подіях побіч себе існують. Вже самі сюжети творів вводять нас у світ духовий.

Нариси „Во дни они”, що розповідають про події з часів Ісуса Христа є виразом того елементу понадчасового і понадпросторового, як і Святе Письмо — джерело інтерпретації царства Божого на землі. Авторка писала, що ці нариси радше рамці до євангельських оповідань. Хай би й так, але рівночасно це прекрасні літературні твори, глибоко пронизані символами, та осяяні відблиском вічного. Царство Боже відкривається перед нашими очима, а промениста постать Ісуса Христа запрошує увійти туди. Але це царство не в облаках неосяжних, але тут серед людей бідних чи багатих, на базарах велелюдних, чи в церквах тихих. Це царство Боже в людських душах.

Побіч осяйних картин, повних світла, маємо картини зла і темряви, як в нарисі „Різдвяна Ніч”. В Різдвяну ніч, оспівану поетами, омріяну безчисленними чудами вкрадається образ хлопця недоростка, що на смерть видає батька свого. Можливо, авторка цим оповіданням підкреслити бажала світ ясности, бо як писала в листі з дня 6. 8. 59. р. „солодких різдвяних опо-

відань написано і ще буде написано десятки тисяч...” В іншому нарисі також цієї збірки, у словах Пилата чуємо захоплення Ісусом Христом, хоч і видає він засуд смертний проти своєї волі, „... бо отой порох дрібних турбот щоденних заслонує людям світло світу взагалі”.

Сюжетно з нарисами „Во дни они” в'яжуться збірка оповідань „Подорожній” — де „світ незримий у символі замкнений”. У символі ломання хліба зрозуміли учні хто був Він, як ішов з ними до Емаус. І знов позасвітний промінь роз'яснює життя людське в легенді „Дідусь”. Дитяча віра творить чуда. Але не на цьому св. Венедиктові кінчається чудо. Воно родиться в серці читача, викликаючи любов до дітей. І повторене незчисленно разів у серцях читачів є відблиском незримого світу. Бо серце читача охоплює „екстаза молитовности й незірної вдячності”. У легенді „Мон Сальват” читаємо „душа рветься у простори безмежні, ті, що поза світом”... Переслідувана святість укрита від ненависного ока негідних людей, у ніч безпросвітну рятує віруючих.

Перечитуючи „Інакший Світ” — екзотичні оповідання — бачимо той відблиск надземного, що опромінював страдницьке життя перших християн. Понад горіючими живими смолоскипами мучеників уноситься нерозгадана усмішка благоді, промінь з далеких небесних просторів. В оповіданні „Дев'ята” — находимо таке чудове місце про старого Одифакса: „Розуміє, бо вже сам стоїть над могилою, і ухом глухим для світу чує те, що молодим заслонує гамір життя. А очі вигаслі, зблідлі, що перед ними зникає світ живий мов у тумані глибокім — бачать ясно видіння з світу іншого.” („Зустріч”).

Навіть у такому, на перший погляд, простенькому образкові з емігрантського життя, як

„Гудзики” — де тільки спомини викликані гудзиками з різних суконок, навіть там відчуваємо щось іншого, глибшого. „Ех... скільки то переносить їх на собі тих „гудзиків життя” одежа людського духа, тіло.” Авторка підкреслює, що тіло тільки одежа людського духа, що одежа зношується.

Світ той інший явним стає перед очима дітей, що чисті серцем, як в „Майовому акорді”. Божу Матір бачить сирітка Херуміта, а в той же мент її бабуня видить тільки захожу з дитятком. Або, в другому оповіданні, з’ява ангела, що як босий хлопчик служить пан-отцеві до Служби Божої. Убогість старої гірської церкви, що на неї легковажно дивились багаті паломники, освячується чудом. Ще мить і білою мевою плавко і нечутко мов дим з кадила підносився він угору, все вище, і вище — аж під церковну баню й зник у вітражі, що засяяв яскравими барвами, сів між босими янголятами, що тиснулися довкола Мадонни з маленьким Христом, як селянські діти до різдв’яного вертепу”. („Вітражі”).

„Блакетний Падре” з оповідання „Покута” плете мережу поміж видимим і невидимим світом. Цей мотив споріднений з нашими народними повір’ями, що померші покутують свої легші гріхи таки на цьому світі. Напр. священник, що не відправив заплачених Служб Божих приходить до тої самої церкви на відправи. Рішальним чинником у життя людини вступає цей інший невидимий світ в оповіданні „На бездоріжжі”. „Шовкова пані” своєю з’явою спасає героїню оповідання від неминучої смерті.

„За мною ззаду стіни мого покою розсувалися: натомість з’явилися інші, забуті, з моїх дитячих „казок-свічад” — великі мовчазні покої з волинського маєтку. Зашелестів тяжкий шовк сукні, й мене всю обвіяло від ніг до го-

лови холодною „аврою”. Великою залею просто до мене поспішала знайома постать, що її назвала я ще в дитинстві „Шовковою Панею”... я зомліла.”

Ця сама Шовкова Пані приходить в повісті „Без коріння”, що її дехто з критиків назвав автобіографічною повістю. Там же Свят-Вечір у двійку з Марусею приятелькою з дитячих років, підкреслює оцей таємний зв’язок невидимого світу з нашим видимим. Героїня твору чує навіть голос з’яви. „Звук цього голосу глибокого і свіжого немов дотик електричної іскри пробіг по всіх нервах дівчини. Перед очима пролітало в швидкій хуртовині образів і барв безліч видінь. А серце наповнилось зовсім незаниманим почуванням. Не було подібне ні на страх, ні на здивування. Здавалось, що вона попала в таке своєрідне довкілля, що не мало в собі нічого подібного до життєвої атмосфери.”

У великій повісті „1313” авторка подає не тільки самі факти винайдення стрільного пороху, але входить у суть винаходу, у суть заховану в психіці людській, що є мотором усіх вчинків.

Метафізичним елементом пересякнута повість „Сон Тіні”, де Ізі містичним способом бачить смерть Анпиноя, саме тоді, коли він умирає. Немало містики знайдемо у незакінченій повісті „Золоте серце”, та в інших.

Ріжно можна дивитись на цей складовий чинник творчості Н. Королевої. Дехто трактує це все, як звичайну фантазію, бо як твердить ред. О. Мох за словами др. В. Королева-Старого, сила уяви в нашої письменниці така надзвичайна, що вона прямо бачить у дійсності те, що думає.

Але як би ми до цього не підходили, то все одно мусимо ствердити, що метафізичний чинник є органічно, нероздільно зв’язаний зі суттю

літературної творчості письменниці. І що більше, цей саме чинник надає глибини цій творчості. Завдяки цьому відсвіт іншого кращого світу промінює всі картини, а ми крізь них трохи інакше можемо глянути на все, на світ і на людей. Поза подіями зовнішнього життя ми бачимо і відчуваємо певну глибину, певну дійсність іншу, заховану перед звичайним розумом. Наведені приклади не вичерпують цього предмету, а вказують тільки на характерну прикмету творчості Королевої. Ця творчість творить противагу до сучасної нашої літератури в Україні, що обмежена до одної площі фактів, „через те непомірно зубожіла.” А цей збіднений духовий світ спричинив в літературі фактичний фотографізм.

Деякі погляди на проблеми життя

Твори Наталени Королевої не тільки прекрасні своїм високим, неповторним стилем, не тільки метафізичним елементом, що поглиблює ці твори і виходить далеко поза рамки звичайних оповідань про людське життя, — ці твори ставлять також біжучі проблеми перед очі читачів, подають їх розв'язку у світлі християнських засад. В її творах находимо „міцний ґрунт ясного християнського світогляду”, як зазначив був ред. О. Мох, у своїй статті на 70-ття письменниці.

До істоти того світогляду належить почуття любові. Пригляньмось як саме авторка про це пише: „Сльозами — дощем плакатимеш, вітром льодовим зітхатимеш, доки не зрозумієш, що людське щастя тільки в любові” („Мелюзина”).

Та це любов не приземна, а така, що має в собі божеські прикмети, терпеливість, мудрість, виrozumіння, самопожертву...

Тож в оповіданні „Мати”, емігрантка, вір-

менка перебільшено дбає тільки за фізичне збереження своїх дітей. Не думає, не дбає про душу їхню, про їхню приналежність до нації. Через це спричинює тяжкі страждання Матері-Нації. Сама також не зазнає шляхетної радості добре пережитого життя. Рідні діти покидають її та вкінці забувають. А нація у символі матері — окраденої чужими і своїми кидає їй тяжкий докір — „Мої діти самі віддають чужим своїх дітей.” ...Заключення — зрада своєї нації тяжкий, непростимий гріх, неоправданий ніколи і нічим. Це оповідання ставить проблему винародовлення ясно, а хто думає, то і розв'язка ясна. У любові, що охоплює націю — бачить авторка вищу любов, бо вона стоїть понад туземне життя. Великий натиск ставить письменниця на моральне відродження нації, без якого „не може бути нічого великого ні вічного.” („Во дни они”).

Милосердя, на думку письменниці, це найприємніше почуття перед обличчям Всемогутнього. Але людське серце часто за граніт твердіше. Авторка нераз вертається до цієї теми. Глибоко роздумує над людською вдачею, що так легко може забувати на милосердя Боже, як той прокажений в картинах „Во дни они”.

Яке тепло промінює зі сторінок „Дідусь”, саме від цієї великої чесноти, що зветься милосердя. Без сумніву відчуває це кожний читач. Зрештою, цій темі присвятила авторка не одну сторінку в своїх творах. Бо властиво ціла творчість Н. Королевої налита моральними вартостями, переповнена вщерть духовими скарбами. Вона має ту велику прикмету, що зветься одуховленням матерії. Вся творчість переткана золотом ниткою молитви. „В молитві сила, в молитві радість” — пише письменниця. „Постійно

дякуйте Господеві, що дає вам життя, молодість, здоров'я, веселість. Намагайтесь бути як Божі Ангели, що раз-у-раз хвалять Господа." („Без коріння”).

Молитва, тільки молитва допомагає людині у найскрутніших обставинах (Молитовник), захищає, рятує дитину серед п'їтьми ночі на вулицях чужого міста, (Дідусь) та багато іншого. Все не є однак моралізаторсько-повчаюче, а пливе органічно, самозрозуміло.

„Най святою самотою серце очиститься, мовчанням дух просвітиться” — каже письменниця. („Легенди Старокиївські”).

Люди тужать за такими книжками добрими, глибокими, щоб давні правди все наново відкриті були і наново подані відповідно для кожного століття. І коли книжка спонукує читача піднести очі вгору, серце заставить живіше битися шляхетними почуттями, а волю виконувати вчинки, то — здійснюється творче діло письменника у найвищій мірі, бо в ділянці людського духа.

В творах багато поглядів дуже, дуже цікавих про життя і людей. Ось деякі з них: „На Ярославовому дворі” — Ільмар — мистець так говорить до князівни: „Я і за володарів багатший. Більше бо дає моя рука радості і потіхи, як прийняти може дарів. Думку творчу маю. Можу втіляти мрію.” Або: „Нема бо радіснішої праці на світі, як щастя кувати.”

Про подружжя, авторка, що добре приглянулася до подружнього життя людей різної національності і різної культури, так пише: „Чужинці ніколи не можуть зійтись щільно у подружжі. Що для мене було ясне, як Боже сонце, те для неї було темніше від темряви.” („Без коріння”).

У житті стільки неспокою, конфліктів, труд-

ностей, ненависти, але „перемагає не хаос. Не буря ненависти дає перемогу. Дух Переможний — є спокій і гармонія. Вони опановують завжди безлад і хаос.” („Легенди”).

„У світі стільки цікавого, що на нього не вистарчає часу, хоч би і надточував дні безсонними ночами... („Легенди”).

„За „щастя довгого віку” рівновага життя каже платити втратою всіх своїх близьких... а з ними опадають радісні квіти: любови і ніжності.” („Легенди” ст. 76).

„Земля брате, як коханка: коли широко любиш, то тільки одна мусить бути. Коли ж разом дві кохаєш, то це — або — прости Господи, розпуста, або забава... Але батьківщина, як і душа! — може бути тільки єдина...

„В радості Божій воскресення світанок, братіє... Смерти ж путь — жаль за минулим. Найліпше бо сум-жалобу забуттям гоїти.”

„Вічно молодим залишається той, хто про себе забуваючи за ліпшу долю іншим без відпочинку бореться.” („Легенди”).

Велика сила таких „золотих” думок збільшує вартість творів. Ясніють вони в тексті, як дорогі жемчуги, заставляють читача шукати своє духове „я”, щоб справді бути собою, як це прекрасно розумів Кирило Кожум'яка в „Легендах”.

Людина в творах Н. Королевої

Вся творчість письменниці це — вияв духової людини. Людина в неї — це істота повновартісна, що має вільну волю і може вибрати свою власну дорогу. Це істота, що має в собі природу звіринну, людську і Божу. Вже філософ Плятон говорив про трояку натуру людську. Згідно з цим поглядом людина, це — істота дуже недосконала, помильна. А все завдання її на цьому світі — удосконалювати себе. Опано-

увати свою звіринну натуру, мало прив'язуючи уваги до тіла, бо воно тільки тимчасова одежа „крилатого вільного духа”.

Однак людина в творах нашої письменниці це — не схема бездушна, а жива істота, повна пристрастей, жадна слави і сили. Горда на свої досягнення. Людина, що бореться з противенствами зовнішніми, а ще більше з власною натурою, це людина, що покладається в покорі на поміч Божу в молитві і цю поміч отримує. Однак при тому авторка не моралізує. Кінцеві висновки залишає за читачем. Благородні постаті у її творах запалюють благородність у серцях читачів. А коли вони помилились на своєму шляху життєвому, як напр. „Мати” — то вчать не йти їхніми дорогами.

Коли глянемо на людину, як таку в творах інших сучасних письменників, як Гемінгвей, В. Фокнер, Т. Г. Лоренс, то побачимо, що в них людина — це тільки істота природи. Її звіринна природа підкреслена до крайности. В неї цілковито переважають інстинкти вегетації — їжі, статі, жадоба убивання. Ці визначні і талановиті автори зійшли до примітивізму. Для своєї цілі створили особливий стиль мови, а їхні герої здебільша викидки суспільности. Не чужий цим героям фаталізм. У висліді — людина, це тільки примітивне, нужденне сотворіння зі своїми сенситивними змисловими переживаннями.

Не бракує тепер і в нашій літературі, хоч не таких скрайних, але подібних типів. Читач відчуває тоді жаль до автора за те, що в книжці немає духовости, а тільки матерія.

Мова і стиль творів Н. Королевої

„Людина це стиль” — звук був говорити Богдан Лепкий на викладах літератури. Як не можна відділити форми листочка від його суті, так не можна відділити стилю творів від їхньої

суті. Стиль письменника, органічно зв'язаний з творчістю. І так, як кожний листочок по своїй формі одинокий неповторний, так само в літературній творчості є стиль. Ця особливість притаманна кожному, доброму письменникові. За стилем пізнають читачі письменників. Критики особливу вагу ставлять на стиль письменника, а дехто каже: письменник — це стиль.

Тому М. Драй-Хмара шукав слів необношених, нестертих у щоденному вжитку, як „старий гріш”. Тому колись Т. Шевченко не уживав популярних у нашій літературі римів, але впровадив алітерації. Тому Яновський, майстер прози, писав повість без розділів, не придержуючись старої побудови. Тому Камюс впровадив в повість одну особу, але крізь неї бачимо цілий широкий круг життя, і так далі. Багато прикладів навести можна.

Стиль творів Наталени Королевої — це також особливий, неповторний стиль. Як колись історики літератури ділили твори нашої літератури першої доби, а особливо твори наших отців церкви на вищу і нижчу школу, так тепер можна б літературну творчість Н. Королевої приділити саме до вищої школи. Її стиль дуже багатий. Це не простий, звичайний стиль розповіді. Це святкова одежа до святкового змісту. Не всім він, цей стиль, доступний. Не широким читацьким колам він — зрозумілий. Для творів Н. Королевої треба мати вироблений літературний смак. Тоді лише велика краса, глибоке естетичне зворушення проймає душу.

У чому саме його сила?

Тон її мови звичайно неспокійний, напружений, переходить у драматичний. Мова персонажів підкреслено індивідуальна, часто відповідно до змісту архаїзована. Наприклад в „Легендах Старокиївських” — відчиняє двері стар-

чоловік. „Ясновидка — Богдарка у тім лігві живе. . . Сховай, господине, ясний кінчак” (ст. 45). „У печері малій — бій великий йде, як на бойовиську ратному” (ст. 48) „Голосним вигуком, мов стрілою у небо мече” . . .

Стиль Наталени Королевої надзвичайно образний. Письменниця-мистець маляр, розгортає перед очима читачів картини, що грають барвами насиченими, яскравими. Далеке життя з часів Ісуса Христа стоїть перед нами „на віддалі руки”. То знов немов чарівний фільм пересувається перед нами життя давніх наших предків, в „Легендах Старокиївських”. Життя в середньовічних часах Європи з його монастирями, лицарями, війнами за віру християнську із світом мусулманським. І врешті життя наших часів, малої пенсіонерки Київського інституту, хлопчика емігранта у великому промисловому місті Німеччини і т.п. У творах багато оригінальних порівнянь і метафор — „Прорвавши загату буденних обов’язків, лився нестримний людський потік” („Во дни они” ст. 19.) Беззуба зима зашамкала сухим листям під ногами ченців” („Дідусь”, ст. 24). „На терасі палацу свого поважна матрона-немов юнак запальний, із мудрости книжної, як із криниці бездонної, спрагу душі своєї втішає.” („Шинкарівна” ст. 46).

„Обернулась і побачила простягнену білу руку Вчителя Назаретського. І та рука така біла, що ніби від неї йшли проміння світла — здалося Діні — благословила її та її щирю офіру, що дала від вбогости своєї.” („Во дни они” ст. 27).

Стиль Наталени Королевої дуже багатий у внутрішні рими, через те проза стає часто римованою поезією.

„У руках — мов жмут гадів вогненних-блискавки тримає. У ніг — орел клекотом попереджає. („Легенди Старокиївські”). „Людиною

бо стала та, що природу тваринну, людську й божеську мала. . .” (ст. 11) На лад думки: „І плаче Дніпро-Бористен батько старий, плачем великим риде, тризну по Ларті донці справляє, долю нащадків далеких сльозами скроплюючи, „водою явленою” від лиха — біди надуманого, нагаданого, вітром навіяного, долею розвіяного, вражого й княжого наговором кріпким боронючи. . .” (ст. 12).

„Доти ворожила, зілля варила, наговори чинила, аж скарб об’явила.

Сама, нічмо, полозом-гадом, до скарбу дісталась й вже з землі здобула золоте ярмо та плуг.” (ст. 18).

„Сльозами-дощем плакатимеш, Мелюзино, вітром льодовим зітхатимеш, доки не зрозумієш, що людське щастя тільки в любові. . . (ст. 19). „Понад усе полюбилась йому східня „передгородча емаль”, оздобні полив’яні плити” та „мусійне діло”, що „по камінню склом вишиває”, візерунки правдивої краси викладає.” (ст. 4.)

„Коли ж вдарила для Насті година остання, не вмерла смертю Ярославна, як не вмирає ніхто, хто мрію понад життя кохає.” (ст. 52). „І сам доньку навчав оштепом володіти, мечем шермувати, у бурю-хуртовину на морі власноручно плахтою-парусом керувати, без страху, твердо, і справно мореплавцям розкази давати” (ст. 54).

У творах Наталени Королевої чимало елементів нашої усної словесности. Не тільки лад дум, але й замовлювання. Наприклад: „На смертну чверть, коли місяця убуває („Щоб так і ворогів убувало!”) наварила Мелюзина зілля таємного. Довго степом і лісами ходила, доки зібрала із „баб”. Але таке зібрала й бабу узьку й бабу космату, й бабу зелісту й бабу безлісту,

бабу тонковолосу й бабу косу, приморську й підгорську, лісову й польову. І бабу смердючу й бабу свинячу, ще й найлихішу зі всіх бабоху пся момента. Подумала: ще й бабячого прокльону докинула." (ст. 17, „Легенди”). Або другий приклад замовлювань:

„Терлич, терлич! Десятьох приклич!

А з десятьох — девять

А з девятьох — вісім!

Аж до одного, кого „по котрому дівчина тужить й кого хоче прив'язати до себе силою непереможної Лади." (ст. 23). Володимир Великий описаний на лад народньої творчості, а може давніх билин, що мали вплив на усну словесність. „Все бо мав Київський князь: з обличчя — ясний, мов те сонце радісне, зростом — мов тополя — високий, стрункий. Брови — соболині, очі — соколині." (ст. 55, „Легенди”). На порівняння, як засоби поетичної мови, стиль Н. Королевої можна сказати, пребагатий. Для ілюстрації декілька можна тут навести. „Око у баби зорке та гостре, — мов у рисі." „Зоря вранішня перлою білою тремтить". „Таж серце норманське — за камінь певніше, за скелі твердіше, за пустиню палкіше у завзятості своїй", „Борода тремтіла ніби срібне крило". „Ольга встала струнка, як колюмна святині."

Авторка особливо любить у тавтології синонімах, що мов дорогим орнаментом вплетені в мережу мовну. Звичайно виступають враз побіч себе, злучені тільки рисою, як от наприклад: біда-горе, русалки-руслянки, пастушка-вівчарка, розрада-потішення, свято-празник, медальон-ковчежець, полозом-гадом, філула-клямра, несит-несита, танок-хоровід, стуком-грюком, туга-журба, самоцвіти-перли, друзі-приятелі, луна-відгомін, звиває-скручує, кра-

сою-сйвом-золотом-вогнем, алмази-діаманти, золот-перстень, — іскрою самоцвітом ясніє, вихор-буря, буря-хуртовина, гуслі-свірелі, Зевес-Громобієць, пошесть-мор, біжить-летить, Дніпро-Бористен, Дніпро-Славута. . .

Письменниця радо вишукує епітети з запахом давнини. У святковій мові ставить їх звичайно після іменників, щоб ще краще, вірніше підкреслити властиві ціхи іменників. Видно це з таких прикладів: з просторів позасвітніх, під грушою благодатною, ворожнеча братня, думки мудрости країв далеких, круг земний, безодні водні, слова князя мудрого, думки творчі, слово зухвале, зухвалість бісівська, шиї журавлині, вода явлена і багато, багато інших.

Побіч такого порядку прикметників, письменниця ставить їх також за звичним для нашої розговірної мови ладом, як напр., сірі очі, світле волосся, святою самотою, над недрімним Бористеном, не вищерблимим місяцем, сліпучо-сйливими хмарами, до сйливих вершин снігових, та інші. Часом ставить авторка два, три епітети побіч себе, то знов один тільки, але завжди творять вони золоту мережу у змісті тексту.

В „Легендах Старокиївських" розсіпані щедрою рукою староукраїнські слова, як напр. кінчак-меч, притик-стовп для прив'язування кораблів, ясновидка-ворожка, коні-мимоходи, муся-мозаїка, протопта-доріжка, княжі барми, Перуново-прокляття, хова-бояриня, на сириці-ремені, княже-господине, черлений, униніє. Старинні назви: Яр-бог, Ладо, брат Ісакій, боярський рід Борічі, Борічів взвіз, Опіда, мистець Олмар, Бористен-Славута, кроснята-дрібнолюдики, Бабин торжок — назва від грецьких богинь, що як кам'яні статуї прикрашували майдан у Києві. І багато іншого: слів, висловів, назв, а все це на основі стислих студій перводжерел.

Природа та її відношення до змісту творів

Природа у творах Н. Королевої це — жива істота. „Пустун-вітрець зірвався з сонної поверхні, штовхнув під бік хвилі”. Або про весняне сонце — „Молоденьке сонце засміялось тисячею діамантових усміхів”. За посередництвом природи подає читачеві пору дня, або на означення часу і т. п. „Сонце занурюється в море, роблячи з хвилі золоту апотеку”; „двічі місяць дозрів і золотим овочем впав у блакить Егейського моря, від часу”... „Вечірниця розсвічувала в небі свою лампадку”... „кажани почали ткати ризу літньої ночі, небо зорями завітчалось”... Іноді природа стає переходом поміж одною, а другою акцією: „Промінь вечірнього сонця вдарився широким потоком об верхів'я гори, полився вдоли, вбираючи в себе весь пурпур осінньої пишноти. Здавалось: несподівано відчинились двері й лється з них чарівна могутня сила.” (Хрещеник попа Івана).

Пейзаж зарисований звичайно як тло переживання і симфонія природи підкреслює ці переживання. Природа не забирає надто багато місця в творах Н. Королеви, можна сказати не багато, але вона уміло підкреслена, так, що передає колорит пустині, гаряче підсоння Святої Землі, волинські бори, Піренейські скелі і т.п.

Авторка у світлі критики

Від часу, коли вперше вийшли у Львові нариси Н. Королевої „Во дни они” 1935, наша преса часто поміщувала рецензії (ріжних рецензентів) і були вони надзвичайно прихильні. Не обійшлося без випадків проти авторки також, як напр. др. М. Рудницького рецензія на повість „1313”, буцім то нехристиянську повість. Відповідь на цю критику др. М. Рудницького дав др. П. Ісаїв „Чи справді повість „буцім-то

релігійна”? у „Дзвонах” ч. 1-2 1936 рік, обґрунтовуючи аргументами велику етичну і мистецьку користь книжки. Крім цих двох рецензентів появлялись чисельні рецензії по всіх наших журналах і часописах. „Мета” ч. 1 за рік 1936 так написала про повість „1313” — „Висока ідейність твору „1313” робить його повістю, яку в кожній європейській літературі напевно зачислили б до дуже визначних появ на європейському ринку.”

„Нова Хата” — (ч. 7-8, 1936) про „Во дни они” — „Твори її можуть бути зрозумілі і цікаві не тільки нам, але... й Європі... Техніку новелі надзвичайно складну й трудну, опанувала авторка до глибини. Тому можна цю книжку, хоч яка вона маленька, зачислити до перлин нашої новелістики.” „Талановита письменниця... дає нам те, чого досі не дав нам жадний український письменник. Дійсно — небувала в нас поява на літературному ринку...” („Жіночка Доля” — ч. 1., 1936).

Наша критика захоплювалася „багатством та глибиною душі” авторки, стверджувала, що „наша література підноситься до світових висот і тематикою і підходом та опрацюванням тієї тематики.” „Твори Н. Королевої тим відзначаються, що по прочитанні лишають у душі благородний, глибокий і „будуючий” (у значенні св. Письма) відгомін — як добре вино лишає по собі приємний Nachgeschmack.” (Г. Костельник, „Дзвони”, ч. 1-2, 1938, Львів).

Не даремно писала „Нива” — місячник для священників ч. 12, 1935 р.: „Поручаємо гаряче Впр. Духовенству оті твори... Мов цілющий бальсам ділають вони („Во дни они”) на втомлену душу читача.”

Захоплення творами Н. Королевої перед війною проявлялось не тільки в рецензіях але

в дискусіях літераторів, студентів і взагалі читацької публіки.

Цей „хід до висот” обірвала друга світова війна. Передвоєнні видання творів Н. Королевої зовсім вичерпані. На еміграції збереглося тільки декілька примірників у приватних руках, а на полицях наших книгарень не видно цих цінних бажаних творів, крім маленької книжки „Подорожній”, видавництво „Доброї Книжки”, 1956 р. Через це, ці твори незнані нашому молодшому поколінню. Велика це втрата для нас усіх. Саме молодь, — що виховується на еміграції, на різних літературах — могла би легко і з захопленням сприйняти творчість Н. Королевої, може краще, як Стефаніка, чи давнього Нечуя-Левицького.

Творчість Н. Королевої визначається великим багатством світової тематики, розгортає перед читачем широкі виднокруги, далеких країв, давніх часів: це Свята Земля, де жив і навчав Ісус Христос, старинний Єгипет, могутня римська імперія, стародавня Іспанія, далекі, казкові Індії, екзотичний світ Кавказу, старинна, подекуди передісторична Україна і т.п. Все це творить барвисту і цікаву панораму. Творчість ця, по-мило своєї різномірної світової тематики, не є в нашій літературі відірваним явищем, бо не тільки Леся Українка була майстром світових сюжетів і заохочувала інших письменників із них користати, ці сюжети не чужі нашій літературі з давніх часів. У 17,18. століттях бачимо на сценах наших колегій, Могилянської Академії побіч „Владимира” та „Ласки Божої” також „Олексія, чоловіка Божого”, а в ньому римських патріциїв, та християн перших століть. Маємо євангельську тематику в „Слові про збурення пекла” та інші. Особливо багата на релігійну та світову тематику наша література середньовіч-

чя, де побіч оповідань про життя українських святих та угодників Божих маємо оповідання про святих з різних країв, маємо багату апокрифічну літературу та подорожничу.

До цієї давньої традиції нав'язує нитку своєї творчості Н. Королева, об'єднуючи минувшину і сучасність в одну нерозривну цілість. Творчість Н. Королевої, що в цілості складає дванадцять — п'ятнадцять томів, це вже великий і багатий вклад у нашу літературну скарбницю.

СПИСОК КНИЖОК В ХРОНОЛОГІЧНОМУ ПОРЯДКУ

Перші твори Н. Королевої були друковані в „Літературно-Науковому Віснику” 1932.

1. „Во дни они” — нариси на теми Євангельських оповідань з часів Ісуса Христа. 1935 р. Львів.
2. „1313” — повість з часів середньовіччя про винахід стрільного пороху. 1935. „Провідна її думка — що людина наміривши свій шлях — мусить ним йти, а не вагатись. Бертоль — вагається, відступає, шкодує, що поступав так, а не інакше... І в результаті — гине. („Примітка авторки у листі з дня 28. 3. 1958 р.)
3. „Без коріння” — повість, так звана, автобіографічна. 1936 р. Львів.
4. „Інакший світ” — збірка оповідань, видана 1936 р. Львів.
5. „Іредок” — повість з часів 16-го століття, розказує про Іспанію та Україну. Видана у Львові 1937 р.
6. „Сон тіні” — повість з часів цесаря Андріяна. Розповідає головню про Антіноя, на основі історичних даних. Згадані там дві інші особи з над Бористену-Дніпра. 1938 р. Львів.
7. „Останній бог” — частина друга попередньої повісти, ненадрукована ще.
8. „Легенди старокиївські” — легенди, на основі історії,

та старинної української традиції. Глибокий погляд у нашу національну психіку і минувшину. Вийшла друком у Празі 1942 р.

9. *Quid est Veritas*. Історична повість з часів Ісуса Христа. Чикаго, 1961.
10. „Шляхами і стежками життя” — великого розміру автобіографічна повість ще не надрукована.
11. „Місячні Арфи” — повість про мистців — мандрівників, не надрукована.

Крім вичислених творів багато оповідань і нарисів Н. Королевої знаходяться по різних журналах, друковані давно і тепер. Наведу кілька: „Слово”, „Кухар з Форлі”, „Жінка-сартап”, „Префектова служниця” та інші.

До незакінчених творів належать „Золоте серце” — екзотична повість. Деякі інші твори, чи то переклади: „Наслідування Христа” Т. Кемпійського „Мерзость Сенна-Херубова” з фран. мови про Святу Землю, сьогоднішні готелі, пляжі і т. п.

На літературному конкурсі у Львові, 1936 р. Н. Королева була нагороджена двома першими нагородами за повість „Без коріння” та збірку оповідань „Інакший світ”, „Сон тіні” та „Предок”.

СЕРІЯ: ЛІТЕРАТУРА

1. Д. Чижевський: Культурно-історичні епохи, Авгсбург, 1948. Ціна \$0.50.
2. Леонід Білецький: Віруючий Шевченко. Вінніпег, 1949. Ціна \$0.50.
3. М. І. Мандрика: Шевченко й Франко. Вінніпег, 1957. Ціна \$0.50.
4. Вол. Жила: Ідейні основи Шевченкового "Гамалії". Вінніпег, 1958. Ціна \$0.50.
5. Яр Славутич: Іван Франко і Росія. Вінніпег, 1959. Ціна \$0.50.
6. В. Чапленко: Українське письменство під комуністичним режимом, 1920-33. Вінніпег, 1960. Ціна \$1.50.
7. Яр Славутич: Велич Шевченка. Вінніпег, 1961. Ціна \$0.50.

Дальші випуски в підготові.

З а м о в л я й т е :

UVAN,

Box 3597, Sta. B. Winnipeg 4, Man., Canada.